

«... άντε να λύσουμε ...»

Ομιλία του συνθέτη Κωστή Δρυγιανάκη στα πλαίσια της παρουσίασης του CD της παιδικής χορωδίας «Δημητριάς» στο αμφιθέατρο Κορδάτου του Παν/μιου Θεσσαλίας, 20/4/2018

Καταρχήν να ευχαριστήσω για την πρόσκληση και για την τιμή που μου γίνεται να παρουσιάσω αυτόν τον πρώτο δίσκο της παιδικής Χορωδίας της «Δημητριάδας».

Για να τα πάρουμε από την αρχή, η Χορωδία “Δημητριάδα” είναι καρπός του ενδιαφέροντος, πρώτα πρώτα, της Μητρόπολης Δημητριάδας (και για να μην μασάω τα λόγια μου, του προσωπικού ενδιαφέροντος του Μητροπολίτη) για τα προβλήματα των Ρομά· σήμερα, αποτελεί παράλληλα ένα κομμάτι του προγράμματος ΕΣΠΑ «Ένταξη και Εκπαίδευση των Παιδιών Ρομά στην Περιφέρεια Θεσσαλίας» (2016-2018), που υλοποιεί το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, με επιστημονικό υπεύθυνο τον καθηγητή του Παιδαγωγικού Τμήματος, Χρήστο Γκόβαρη. Έχει περίπου τέσσερα χρόνια που λειτουργεί. Μιλώντας πιο συγκεκριμένα, κινητήρια δύναμη πίσω από τη δημιουργία της Χορωδίας είναι ο Βαγγέλης Μπαντελάς, με ένα ευρύ φάσμα σπουδών που καλύπτει τη φυσική αγωγή, την κοινωνική ανθρωπολογία αλλά και την μουσική, και που αξιοποιεί εφόδια από πολλά, ίσως και απ’ όλα αυτά τα γνωστικά πεδία, στο εγχείρημα της Χορωδίας.

Με τον Βαγγέλη γνωριστήκαμε στα τέλη του 1991· λίγους μήνες μετά ηχογραφήσαμε μια σειρά τραγούδια και σκοπούς των Ρομά από τους Σοφάδες της Καρδίτσας, μια ηχογράφηση που αρκετά χρόνια αργότερα, το 2015, είδε το φως της δημοσιότητας με τον τίτλο *Η τσιάι σι λουλουντί ...*, και πάλι χάρις στο ενδιαφέρον της Μητρόπολης Δημητριάδος. Ο δίσκος της Χορωδίας δεν σχετίζεται με την παλαιότερη ηχογράφηση, όμως περιλαμβάνει το ομώνυμο κομμάτι. Δεν κρύβω πως αισθάνομαι συγκινημένος που με κάποιο τρόπο τέτοια κομμάτια παραμένουν εν ζωή.

Όταν προσεγγίζει κανείς ομάδες που έχουν βιώσει διάφορων τύπων αποκλεισμούς, και αρκετές κοινότητες Ελλήνων Ρομά εμπίπτουν σ’ αυτή την κατηγορία, η άρση των αποκλεισμών αυτών είναι βασικό αιτούμενο. Δημιουργώντας τη Χορωδία, ο Βαγγέλης δίνει βάρος σε αυτό ακριβώς το στοιχείο. Η παιδική Χορωδία αποτελείται από παιδιά με καταγωγή Ρομανί, αλλά και μη, από τέσσερα διαφορετικά σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (με επίκεντρο το 10^ο Δημοτικό Σχολείο της Ν. Ιωνίας Βόλου), που βρίσκονται σε αυτή τη Χορωδία *μαζί*, πολεμώντας την έννοια του αποκλεισμού και της περιθωριοποίησης· θα πρέπει δηλαδή σ’ αυτό το σημείο να υπογραμμίσω ότι η συμμετοχή των μη-Ρομά παιδιών αποτελεί ένα κομβικό κομμάτι του όλου εγχειρήματος, που αν δεν υπήρχε, θα κατέληγε σε

ενίσχυση του διαχωρισμού και των στερεοτύπων. Όμως, η κατάργηση της διάκρισης ανάμεσα σε Ρομά και μη-Ρομά παιδιά δεν είναι η μόνη που χαρακτηρίζει την Χορωδία. Εδώ, τα αρχάρια παιδάκια της Χορωδίας συμπράττουν με μουσικούς επαγγελματίες· αν μάλιστα ληφθεί υπόψη και ότι ένας από τους μουσικούς είναι ιερέας, επιχειρείται η ανατροπή ακόμη ενός στερεότυπου για το τι επιτρέπεται να κάνει ένας κληρικός. Όμοια, «παραδοσιακά» τραγούδια από διάφορες περιοχές της Ελλάδας, τραγούδια επώνυμων συνθετών, νεώτερα και παλαιότερα, τραγούδια από την Τυνησία και την Σερβία, όλα μαζί συνυπάρχουν διασκελίζοντας τα σύνορα και γεφυρώνοντας τις αποστάσεις. Ο κόσμος αυτός θα μπορούσε τελικά να έχει λιγότερα σύνορα απ' όσα έχει σήμερα.

Η Χορωδία αποφασίζει η ίδια, ως σύνολο, για το ρεπερτόριο της· αυτό αφορά τόσο τεχνικές απαιτήσεις και δεξιότητες, όσο και προσωπικές προτιμήσεις. Είναι ευχάριστη έκπληξη ότι δεν πρόκειται για ένα απολιθωμένο ρεπερτόριο, αυτό που με την πάροδο του χρόνου έχει στερεοποιηθεί κάτω από την ετικέτα του παραδοσιακού, αλλά περιλαμβάνονται και τραγούδια δημοφιλή στη σημερινή νεολαία, όπως το *Αν είσαι ένα αστέρι* του Νίκου Βέρτη ή το *Για πού το 'βαλες καρδιά μου;* του Ορφέα Περίδη, ενώ δεν λείπουν και κάποιες ροκ αποχρώσεις όπως λ.χ. στην εκτέλεση του *Κέρνα μας κόρη*. Εκτός από την διεύθυνση του Βαγγέλη, καθοριστική συμμετοχή έχει ο Βαλεντίνος Μπαντής, (που ακούγεται ως μονοφωνάρης στο «*Ανεστάκι*», στο «*Για πού το 'βαλες καρδιά μου*», στο «*Λόγια κλειδωμένα*» κ.α.) και ο οποίος, αν και πλέον τόσο ηλικιακά όσο και δεξιοτεχνικά βρίσκεται έξω από τα όρια της Χορωδίας, συνεχίζει να συμμετέχει και να αποτελεί πηγή έμπνευσης και παράδειγμα προς μίμηση.

Στην Ελλάδα, η έκδοση ενός δίσκου σπάνια γίνεται αντιληπτή ως εκπαιδευτική διαδικασία· όμως, είναι. Κάθε μουσικός που μπαίνει για πρώτη φορά στο ηχοληπτικό στούντιο, βρίσκεται απέναντι σε ένα σκληρό καθρέφτη· αυτό ισχύει βεβαίως και για τα παιδιά της Χορωδίας. Η ηχογράφηση αποτελεί μια διαδικασία αυτο-ελέγχου· τι ακριβώς έκανα, τι θα πρέπει να αλλάξω και τα σχετικά, και έτσι οδηγεί με γοργά βήματα στην βελτίωση. Η περαιτέρω γνωριμία με τις δυνατότητες της σημερινής ηχοληπτικής τεχνολογίας είναι άλλο ένα παραγνωρισμένο κομμάτι της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Εδώ το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και συγκεκριμένα το Εργαστήριο Οπτικοακουστικής Τεκμηρίωσης του Πανεπιστημίου (που λειτουργεί με τη διεύθυνση του καθηγητή Σπύρου Παπαδόπουλου και ηχολήπη τον Νίκο Βαμβακά) έπαιξε ένα καθοριστικό ρόλο. Πρέπει να σημειωθεί πως η έκδοση ενός δίσκου δεν είναι παιχνίδι, όσο κι αν μοιάζει με την πρώτη ματιά, κι αυτό το έχει σίγουρα διαπιστώσει ο Βαγγέλης που σήκωσε το βάρος της διοργάνωσης ουσιαστικά μόνος του. Για να είμαστε εντάξει, θα πρέπει να πω ότι υπήρξαν κάποιες αβλεψίες στην εκδοτική επιμέλεια· η κυριότερη είναι πως ο π. Ιωάννης Καμακάς, που παίζει αρμόνιο στο CD, δεν αναφέρεται στο έντυπο του δίσκου. Υπάρχουν σίγουρα κι άλλες, όπως πιθανόν και κάποιες αβλεψίες που δεν έχουμε ακόμη εντοπίσει, αλλά καθώς είναι η πρώτη φορά που ο Βαγγέλης πραγματοποιεί μια έκδοση μόνος του,

προτείνω να του τις συγχωρήσουμε και να φωνάξουμε όλοι μαζί «άξιος», κατά το ιερατικό πρότυπο.

Κλείνοντας, θα ήθελα να κάνω κι ένα πιο μουσικό σχόλιο. Θα ήθελα να υπογραμμίσω και την απουσία τεχνικής αρτιότητας από την πλευρά της χορωδίας. Και θα το κάνω με διάθεση επαινετική. Κατ' αρχήν αυτή η απουσία αποτελεί ένα πρώτο βήμα μουσικού εκδημοκρατισμού· δανείζομαι αυτόν τον όρο από τον Φώντα Τρούσα. Συχνά ο ψηλός πήγης των τεχνικών απαιτήσεων οδηγεί σε μια πολιτική αποκλεισμού· οι ταλαντούχοι αποκλείουν τους ατάλαντους, οι διαβασμένοι τους αδιάβαστους κ.ο.κ. Εδώ αντιθέτως συμμετέχουν όλοι, ο καθένας με τις δυνατότητες του. Αυτό όμως δεν αποτελεί μονάχα προσπάθεια εκδημοκρατισμού. Αποτελεί και μια αισθητική πρόταση η οποία, όσο κι αν εδώ μάλλον δεν έγινε συνειδητά, έχει ιστορικά προηγούμενα, όπως χαρακτηριστικά την ορχήστρα Portsmouth Sinfonia του Gavin Bryars στην Αγγλία, που έθετε τον προβληματισμό πως η επιδίωξη της τελειότητας λειτουργεί ανασταλτικά για την ομορφιά της μουσικής. Η θέση αυτή έχει διατυπωθεί και από φιλοσόφους της τέχνης, αλλά τώρα δεν είναι η στιγμή για να σας δώσω βιβλιογραφικές αναφορές. Ούτως ή άλλως, η ατέλεια και το σφάλμα είναι χαρακτηριστικά όχι μόνο του ανθρώπινου έργου, αλλά και της ίδιας της φύσης· σε κανένα δάσος τα δέντρα δεν είναι όλα ίσια, σε καμιά παραλία δεν είναι όλα τα χαλίκια ομοιόμορφα. Η προσπάθεια συμμόρφωσης με τα ιδεατά πρότυπα αποτελεί μάλλον ένα πρόβλημα, ειδικά για την τέχνη που σχετίζεται με τον ακαδημαϊκό κόσμο. Εδώ, είμαστε μάλλον απαλλαγμένοι από αυτό.

Καλή ακρόαση, καλή απόλαυση!

Κωστής Δρυγιαννάκης
Απρίλης 2018